

СМЕХ — ТО ДАР БАГОЎ

Прывітаецца нашым чатырохногім сябрам

Па гарызанталі: 4. Чым больш ката гладыш, тым вышэй ён... задзірае (прык.). 8. «Вавэ-рачка... ухапіла!» так і сяк яго на зуб бяра». 3 байкі Э. Валасевіча «Сама». 9. Усё «...» ды «...!» А трынуць няма каму (прык.). 10. І... вушы маюць (прык.). 11. Дрыгва — вечарына. \Скокі, песні, тарарра-каля — сцяня (прык.). 15. «У хачіне — вечарына. \Скокі, песні, тарарра-каля...» (прык.). 16. Грушы, што выдаюцца да будучых плаццоў. 17. І... каня зваліць, калі воук дапамог (прык.). 20. Воук не паству, а казёл не агароднік; воук — злодзеі, а казёл — ... (прык.). 21. «Да мяне шоў! ...!» Ды расквасыў нос аб ганак». 3 прыпеўкі. 24. Спіны не падымеш, а ... не вернеш (прык.). 25. Тое, што ўрач. 28. Кошчы ... , а мышчы смерць (прык.). 30. Купіў ... сучку, а сам брэша (прык.).

Па вертыкалі: 1. Такая ... , як з казла: ні воуны, ні малака (прык.). 2. «Не ўтрымаў, спытаў у кошыкі!» \Што ясі ты за гарошкі? \Ты адкрыў мне свой сакрэт» \Мурка кажа: «Кіці...». 3 байкі Р.Рэўтовіч «Зайздрасць». 3. ... , плача, а воук скача (прык.). 5. Стары сабака на ... не брэша (прык.). 6. «Папраў, ... каты лязьць». Папраўці ... — і

Ведай нашых

БЕЛАРУСКІ МОХ

3 ЗАЛАТЫМ АДЦЕННЯМ

Напрыканцы сакавіка айчыннымі мічурынцамі былі выведзены ўнікальныя сарты ягеля, якія могуць стаць прататыпам прыячынова новых лекаў і кармавой базай будучай аленегадоўлі

Першыя крокі на селекцыянаванні ісландскага моху пачаліся ў нас яшчэ больш за 20 гадоў таму, калі крэатыўнымі навукоўцамі была падрыхтавана праграма развядзення паўночных аленаў на выпрацаваных тарфяніках краіны. На той час галоўнай праблемай праграмы было інтэнсіўнае вырошчванне на тэрыторыі краіны ягеля, які з'яўляецца асноўнай ежай гэтых непатрабавальных жывёл. Працэс адаптавання аленавага моху да нашых кліматычных умоў заняў шмат часу, але канчатковыя неверагодныя вынікі пераўзышлі ўсе смельчаканні.

ДАВЕДКА АД СПЕЦЫЯЛІСТАЎ. Ягель, ісландскі або алені мох, адносіцца да лішайнікаў, якія ўяўляюць сабой асаблівыя складаныя арганізмы, што атрымліваюцца ў працэсе сумеснага саюза простых аднаклетачных зялёных водарасцяў, бактэрый, якія засвойваюць азот, і сумчатых грыбоў. У гэтым сумяшчаным арганізме прысутваюць мінеральныя солі і ваду, водарасцям дастаецца сінтэз крухмалу, што дазваляе існаваць лішайнікам у такіх месцах, дзе іншыя арганізмы зрабіць гэтага не могуць. Таму лішайнікі могуць расці ў месцах з моцным марозам і, наадварот, у гарачых пустэлях.

Механізм унутранага халадзільніка

Праўраў у селекцыянаванні пачаўся пасля таго, як гэты мох сталі вырошчваць на тэрыторыях, дзе гістарычна ў ямлі існавала вялікая доля крэменю. Нагадаю, што гэты прыродны мінерал мае дзве разнавіднасці ў палірызацыі. Таму пасля селекцыі і былі атрыманы два віды моху — плюс-М ягель і мінус-Т ягель. Першы від расліны атрымалі на тэрыторыі з белым крэменем, і развіваюцца ён даволі хутка, бо дасягае максімальнай масы такога лапіка (каля 1,5 кг) усяго за адзін сезон. Другі від, ужо на чорным крэмені, рос значна павольней, аднак гэты лішайнік перастраіваў метабалізм у арганізме паўночных аленаў такім чынам, што ў ім істотна памяншалася колькасць тэастэраону, які адказвае за паліруючы актывнасць. Менавіта гэты фактар уласцівы мінус-Т ягелю пачаў часова змяняць структуру крыві аленаў. А ў выніку хімічнай рэакцыі, звязанай з засваеннем гэтай шкідлівай, тэмпература крыві аленаў зніжалася, а ўся энергія накіроўвалася на ўтварэнне мышачнай тканкі. Атрымліваюцца такі лянны і аб'ёмны «халадзільнік» на кашытах.

Такую сімптычную пыску мы неўзабаве ўбачым на кожным балоне.

Беларуская віягра і прышчэпка ад істэрэк

Сёння новымі сарты ягеля зацікавіліся не толькі спецыялісты ў жывёлагадоўлі, але і медыкі. Аказалася, што выжыць плюс-М ягеля можа папярэдзіць масу атлеты без урону палавай функцыі чалавека. У мінімальнай дозе ён можна выкарыстоўваць у якасці харчовага дабавак з эфектам віягры. А вось лекавыя сродкі, якія ствараюцца на базе мінус-Т ягеля, магчыма, у хуткім часе будуць прапаноўвацца людзям, што ні дня не могуць працаваць без сваркі ці бойкі. Магчыма, што падобныя прышчэпкі маглі б цалкам выключыць з нашай планеце такое паняцце, як вайна.

Першым удзельнікам праграмы — агучаныя БАДы бясплатна

Цяпер у названай лабараторыі падрыхтаваны 50 камплектаў таблетак, зробленых з выкарыстаннем плюс-мінус ягеля. Таму 1 красавіка яны будуць перададзены самым смелым добраахвотнікам праграмы ў Мінску па адрасе: вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а, 5-ы паверх. Спытаць Антона Качку.

Сяргей ПАЛІНІН

САКРЭТЫ ДОБРАЙ «СЯМЕЙНАЙ» ЦЫБУЛІ

Перад пасадкай у цыбулі абарама верхушкі; пярэ будзе гусцейшая. Замочвае цыбулю ў слабым раствору марганцовкі на 3-4 гадзіны. Загарад рыхтум пасадачнае месца. «Сямейную» цыбулю велімі добра садзіць на баразэні, як бульбу. Уніз баразэнікладзем перагно.

Цыбулі саджаем на адлегласці 15 см адна ад адной. Пасадзіўшы цыбулю ўрадоў, прыкрываем сенам або слоэм сенага гною. Здымаем гэты слой праз два тыдні, калі цыбуля пачынае ўсходзіць.

Догляд цыбулі заключаецца ў праполцы і паліве, толькі калі засуха. Цыбулькі ваду не любіць. Калі цыбулю паліваць часта, яна будзе гніць пры захоўванні. Рыхліць цыбулю трэба акуратна, каб не патрывоўчыць карані.

А змягца з цыбульняй мухай дапамагае наступны прыём. Як толькі цыбуля пачынае парастаць, уся цыбуліна выштурхваецца наверх (паверх тыхчасці зямлі). Калі не, то трэба паліць цыбуліны, каб яна была адкрыта. Гэта трэба для таго, каб цыбуліна была на сонцы (цыбульня муха баіцца сонца).

Калі раптам кончыць пяра пачынаюць жаўцець, то цыбулю трэба паліць растворам гнайвай жывіці ці моцным раствором папаравай солі. А некаторыя аграрнікі наогул перад пасадкай бярэць пасадкі солі і рассыпаюць яе на месца пасадкі цыбулі.

У народзе лічыцца, што лепш за ўсё выбраць цыбулю на Яблычкіны Спас.

Сушыць яе трэба доўга ў месцы, якое добра вятраецца. Некаторыя аграрнікі саджаюць «сямейную» цыбулю рэзанай (кожную галоўку трэба разрэзаць напалам, а калі галоўка буйная, то на 4 часткі) з умовай, што ў кожнай частцы прысутнічае кавалачак каранёвай сістэмы. Саджаць трэба неглыбока — не прыдзвечна «выграбцаць», цыбуля сама на 1/4 нібы выйдзе з зямлі. Пры такой пасадцы восенню цыбулька парадзе меншай колькасцю цыбулін у гняздзе, але большай велічыняй.

Валяціна Сямёнаўна, Клецкі раён.

РАЯЦЬ НАШЫ ЧЫТАЧЫ НЕЗВЫЧАЙНЫЯ СПАСАБЫ ВЫРОШЧВАННЯ РАСАДЫ Міні-парнічок

Бераце пластыкавую бутэльку. Толькі абавязкова празрыстую (не карычневую, не зялёную) разразаецца напалам уздоўж (па даўжыні). На палавіну ўкладаецца 6-8 слаўў туалетнай паперы. Затым зверху яе трэба добра намачыць, але каб вады не было (перакулілі — лішняя вільгаць сцяча, а папера нікуды не дзенецца).

Зверху раскладаецца насенне, як бчынам саджаецца. На бутэльку насоўваецца звычайны поліэтыленавы пакет і завязваецца на канцы. У вас павінен атрымацца своеасаблівы парнічок. І ўсё. У такім выглядзе насенне можа і два, і тры тыдні знаходзіцца. Лісточкі вырастуць толькі два, але карань будзе ўзмоцнена развівацца. Паліваць не трэба; кандэнаат будзе пастаянна вяртацца на старое месца. Калі прыйдзе час — перасадзіце ў зямлю.

Вельмі добра такім чынам вырошчваць насенне петуні, суніц. Потым расада, пасаджаная такім чынам, пераганяе туго, што садзім звычайна, бо ў яе ўжо вялікі карані, якія толькі зачаліўшыся, пачынаюць пускаць лістоту. А звычайная расада спачатку ўзмоцнена нарашччвае каранёвы сістэму, а потым усё астатняе.

Варанянскі Сяргей Віктаравіч, Маладзечанскі раён.

Безземельная тэхналогія

Наразваем палоскі поліэтыленавай плёнкі (пад'ходзіць любая — з пакетаў, рэшткі старой ад парніка): шырыня 10 см, даўжыня адвольная.

На плёнку ўкладаем палоску туалетнай паперы, змочваем яе вадоў. Потым раскладаем насенне, адступіўшы 1 см ад верху і па 2-3 см у радзе. Затым зверху кладзем яшчэ адну палоску туалетнай паперы, і на яе — стужку плёнкі. Згортуем у рулончык. Можна нават дзве палоскі скуруць у адзін рулончык. Затым устаўляем рулончык у шклянку насенным угору. Замест шклянкі можна выкарыстоўваць абразаную пластыкавую бутэльку. Навіваем ваду на узровень 3-4 см. І ставім на падаконнік або іншае месца ў пакоі. Ваду час ад часу неабходна мяняць.

Прыкладна праз тыдзень з рулончыка з'яўляюцца першыя парасткі.

Праз два тыдні ў шклянчык стаіць зялёны букет.

У ваду пажадана дабавіць некалькі кропель канцэнтрату для ўзмацнення росту. Пры з'яўленні ў расадзі двух сапраўдных лісточкаў разгортваем рулон, здымаем верхнюю палоску плёнкі, а там ляжачы парасткі як у плянкінах, карэнчыкі даўжынёй 5-7 см. Пры гэтым вадаць, якія парасткі дужыя, а якія слабыя. Папера расквісла, але гэта не перашкода. У грунт высаджваем разам з ёй.

Тэхналогія добрая тым, што не займае месца. Няма чорнай ножкі, ёсць час падрыхтаваць глебу для расадных скрынь.

Бартушэўскі Васіль Мікалаевіч, Слонім.

Даты Падзеі Людзі

1 КРАСАВІКА

1748 год — пачаліся раскопкі старажытнавядомага горада Пампэі. Пампэі — старажытнарымскі горад ля ўзбярэжжа Неапалітанскага заліва, які стаў ахвярай вывяржэння вулкана Везувіа ў 79 годзе нашай эры. Першым на разваліны горада наткнуўся вядомы архітэктар з Рыма Даменіка Фантана яшчэ ў 1599 годзе. У той час ён пракадаў падземны водаправод у тоўшчы ўзгорка над пахаванымі Пампэямі. Пазней, у 1710 годзе, у выніку спробы аднаго селяніна паглыбіць свой калодзеж быў адкрыты і другі антныны горад ля падножжа Везувіа — Геркуланум. Для вучоных ён стаў сапраўдным «складам» шэдэўраў антчынага мастацтва.

1938 год — у Швейцарыі адбылася першая шырокая прэзентацыя распушчальнай кавы, якая сёння лічыцца адным з самых распаўсюджаных напоўў у свеце. Менавіта з гэтага дня духмяны напой стаў шырока распаўсюджвацца і хутка набараць папулярнасць. Спосаб атрымання гранул кавы стаў племнам сямігадовых лабараторных пашукаў хіміка-тэхнолага швейцарскай фірмы «Нэстле» Макса Моргентаўна. Няма нічога дзіўнага ў тым, што новы напой, выраблены на фабрыцы ў мястэчку Орб, не адразу набыў вялікі поспех у спажываўцоў. Бо і сам вучоны аддаваў перавагу кубачку кавы, зваранай па ўсёй правілах. Прадукт хутка набраў папулярнасць у ЗША падчас Другой сусветнай вайны і затым распаўсюдзіўся па ўсім свеце.

1949 год — нарадзіўся (вёска Андрашоўшчына Лідскага раёна) Яўген Алксевіч Роуба, беларускі матэматык, доктар фізіка-матэматычных навук, прафесар. Аўтар навуковых працаў па вывучэнні інтэральнага рацыянальнага аператараў і рацыянальных шэрагаў Фур'е.

Было сказана

Міхась СТРАЛЬЦОЎ, пісьменнік, публіцыст:
«З гадамі душа цішэе, лагяднее, супакойваецца, але не засынае: яна, як і раней, шукае радасці, толькі ведае ўжо, што хоча імённа я»».

ад Янкі Крука і Аксаны Катовіч

працягу сямейнага жыцця. Адно з такіх народных меркаванняў: «Дрэнна будзеш месці падлогу, выйдзеш замуж за ўдаўца».

♦ Каб рана не аўдавец, забараняцца за ядой мяняць месца, хадзіць па хаце ў адной шарпаняці, адным боце. Па той жа прычыне не гуляй вяселлі па панядзелках і ў высакосны год.

♦ Прадказаннем удаўства былі некаторыя прыкметы ў час вячання: калі падаў вянок ці кветка з вянка нявесты або яе хустка.

♦ Асобнае месца ў прадказаннях удаўства адводзілася прысцёнку: калі ён падаў у час вячання; калі ён губляўся. Калі з прысцёнкі выпадаў каменчык, гэта прадказвала смерць аднаго з пары. Такі прысцёнак больш не насілі.

♦ На Палесці лічылася, што адзін з маладых хутка памрэ, калі па нейкіх прычынах маладыя пасля вячання трапіць у хату праз розныя дзверы.

♦ Вельмі непажаданай лічылася сустрэча вясельнага картэжа і пахавальнай працэсіі.

♦ Самая распаўсюджаная форма варажбы дзяўчат перад шлюбнага ўзросту — ахаліць рукамі плот і падлічыць колькасць шытэекці. Цот прадказаў шлюб, няцот — адзіноту. У той жа час дзяўчат, упаўнёныя ў хуткім вяселлі варажылі па шытэктніку на тое, якім будзе муж, і казалі: «Удавец, маладзец, удавец, маладзец...».

♦ Раніцаў на Першую Куццю (7 студзеня) дзяўчат у налізі калі куратніка: калі першым на двор выходзіў пеньне, гэта прадказвала шлюб з халастым чалавечкам, курыца — з удаўцом.

♦ Жанчына-ўдава, якая не брала другі шлюб пасля смерці мужа, надзялялася ў грамадстве статусам цнатлівасці. Часцей за ўсё яна становілася знакарай.

♦ Калі капалі калодзеж, зноў-такі не абыходзіліся без удаўца удавы. Яе запрашалі ў хату, частавалі, неслі падарунак. Лічылася, што тады вада ў новым калодзежы не будзе перасыхаць, як не слёзы. Казалі: «Удава-вада...».

УДАЎСТВО, лічылася ў народнай культуры, можна папярэдзіць.

Шэраг правілаў неабходна было выконваць з дзяцінства і на працягу сямейнага жыцця. Адно з такіх народных меркаванняў: «Дрэнна будзеш месці падлогу, выйдзеш замуж за ўдаўца».

♦ Каб рана не аўдавец, забараняцца за ядой мяняць месца, хадзіць па хаце ў адной шарпаняці, адным боце. Па той жа прычыне не гуляй вяселлі па панядзелках і ў высакосны год.

♦ Прадказаннем удаўства былі некаторыя прыкметы ў час вячання: калі падаў вянок ці кветка з вянка нявесты або яе хустка.

♦ Асобнае месца ў прадказаннях удаўства адводзілася прысцёнку: калі ён падаў у час вячання; калі ён губляўся. Калі з прысцёнкі выпадаў каменчык, гэта прадказвала смерць аднаго з пары. Такі прысцёнак больш не насілі.

♦ На Палесці лічылася, што адзін з маладых хутка памрэ, калі па нейкіх прычынах маладыя пасля вячання трапіць у хату праз розныя дзверы.

♦ Вельмі непажаданай лічылася сустрэча вясельнага картэжа і пахавальнай працэсіі.

♦ Самая распаўсюджаная форма варажбы дзяўчат перад шлюбнага ўзросту — ахаліць рукамі плот і падлічыць колькасць шытэекці. Цот прадказаў шлюб, няцот — адзіноту. У той жа час дзяўчат, упаўнёныя ў хуткім вяселлі варажылі па шытэктніку на тое, якім будзе муж, і казалі: «Удавец, маладзец, удавец, маладзец...».

♦ Раніцаў на Першую Куццю (7 студзеня) дзяўчат у налізі калі куратніка: калі першым на двор выходзіў пеньне, гэта прадказвала шлюб з халастым чалавечкам, курыца — з удаўцом.

♦ Жанчына-ўдава, якая не брала другі шлюб пасля смерці мужа, надзялялася ў грамадстве статусам цнатлівасці. Часцей за ўсё яна становілася знакарай.

♦ Калі капалі калодзеж, зноў-такі не абыходзіліся без удаўца удавы. Яе запрашалі ў хату, частавалі, неслі падарунак. Лічылася, што тады вада ў новым калодзежы не будзе перасыхаць, як не слёзы. Казалі: «Удава-вада...».

Гараскоп стрыжак на красавік

1 красавіка, серада.

Сёння цалкам прыдатны дзень для візіту да цырульніка, можна стрыгчы афарбоўваць валасы, рабіць лячэбныя працэдурі і пажыўныя маскі.

2 красавіка, чацвер. Сстрыжка ў гэты дзень зробіць валасы больш густымі і ўмацуе іх.

3 красавіка, пятніца. Нейтральны дзень для наведвання цырульні. Калі сёння вы плануеце стрыжку, то яе даўжыню і форму лепш выбраць загалдзю.

4 красавіка, субота. Дзень выдатна падыходзіць для стрыжкі; калі вы хочаце зрабіць стрыжку, каб вы выглядалі ўражачна.

5 красавіка, нядзеля. Сстрыжка зробіць валасы непапулярнымі, хоць тым, хто хоча, каб яны мелі схільнасць да завівання гэта можа быць і на карысць.

6 красавіка, панядзелак. Пасля наведвання цырульні валасы будуць адрастаць больш павольна. Таму дзень больш падыходзіць для аматараў кароткіх стрыжак.

7 красавіка, аўторак. Калі зберзецца да цырульніка ў гэты дзень, то ў вас з'явіцца нямяла праблем, якія будуць вельмі моцна дапамацаць.

8 красавіка, серада. Дзень вельмі неспрыяльны для стрыжкі.

9 красавіка, чацвер.

Стрыжка валасоў рэкамендуецца для стымулявання аптымізму.

10 красавіка, пятніца. Новая прычоска будзе вам вельмі да табы і аспрыяе ўзмацненню асабістага абаяння, поспеху ў навакольных.

11 красавіка, субота. Добры дзень для наведвання цырульні. Калі сёння вы плануеце стрыжку, то яе даўжыню і форму лепш выбраць загалдзю.

12 красавіка, нядзеля. Гэта не самы добры дзень для стрыжкі, хаця б з-за таго, што вы лёгка будзеце упадаць ў дэпрэсію, вас будзе пастаянна даймаць адчуванне нездаволенасці жывіццай.

13 красавіка, панядзелак. Дзень вельмі прыяельны для наведвання цырульніка, можна паэксперыментавацца з даўжыняй валасоў і формай прычоскі.

14 красавіка, аўторак. Добры час для прывядзення нестандартных стрыжак.

15 красавіка, серада. Неспрыяльны дзень для стрыжкі валасоў.

16 красавіка, чацвер. Усім варта ўстрымацца ад стрыжкі валасоў.

17 красавіка, пятніца. Сёння ад стрыжкі валасоў лепш адмовіцца. Затое вітаюцца ўсялякія

18 красавіка, субота.

Сёння неспрыяльны дзень, не варта стрыгчы валасы, інакш вы можаце страціць нешта каштоўнае для сябе.

19 красавіка, нядзеля. Добры дзень для стрыжкі, гэта дапаможа аднаўленню пашкоджаных валасоў.

20 красавіка, панядзелак. Спрыяльны дзень для стрыжкі і афарбоўвання валасоў. Сстрыжка прыцягне шчасце, палепшыць знешні выгляд.

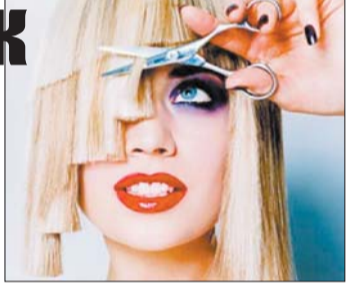
21 красавіка, аўторак. Выдатны дзень для стрыжкі і афарбоўвання. Вітаюцца смелыя эксперыменты, стварэнне лёгкіх паветраных прычосак, меліраванне і афарбоўка.

22 красавіка, серада. Сстрыжка не зменіць структуры і якасці ваших валасоў, а расці яны будуць хутчэй.

23 красавіка, чацвер. Пасля стрыжкі валасы будуць дронна паддавацца ўкладцы.

24 красавіка, пятніца. Сёння не варта наведваць цырульніка — стрыжка негатыўна адаб'ецца на структуры валасоў і на самацэцэнці.

25 красавіка, субота. Выдатны дзень для наведвання

цырульнікага салона. Фарба для валасоў ляжа роўна, яе колер доўга не паблакне, а стрыжка зробіць вас больш рашучымі.

26 красавіка, нядзеля. Сёння 9-я мясяцёвыя суткі, стрыгчы і фарбаваць валасы не рэкамендуецца.

27 красавіка, панядзелак. Абавязкова зрабіце ў гэты дзень стрыжку. Ці хця б падстрыжце прычоску — яна дабавіць вобразу запалу, а на ўзроўні энергетыкі дапаможа засваенню новай інфармацыі.

28 красавіка, аўторак. Сстрыжка ў гэты дзень умацуе вашыя валасы, яны будуць менш секчыся.

29 красавіка, серада. Цалкам прыдатны дзень для візіту да цырульніка, можна стрыгчы і афарбоўваць валасы, рабіць лячэбныя працэдурі і пажыўныя маскі.

30 красавіка, чацвер. Спрыяльны дзень для стрыжкі, асабліва ўдаў будзе лёгкай і паветранай прычоскай.

СЁННЯ Месяц

Сонца

Усход	Захад	Даўжыня дня
Мінск — 6.43	19.45	13.02
Віцебск — 6.32	19.36	13.04
Магілёў — 6.33	19.35	13.02
Гомель — 6.32	19.30	12.58
Гродна — 6.59	19.	